

Архітектура

УДК 729.6:693.6 (075.8)

Самойлович Валентин Васильович

*доктор технічних наук, професор,
професор кафедри дизайну середовища,
Київська державна академія декоративно-прикладного
мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука*

Samoylovich Valentin

*Doctor of Technical Sciences ,Professor,
Professor of the Departament of Environmental
Mykhailo Boichuk Kyiv State Academy of Decorative Applied Arts and Design
ORCID: 0000-0002-7064-3357*

**ЗАДАЧІ ДИЗАЙНУ У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ
АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА
THE DESIGN TASKS ARE IN POST-WAR RENEWAL WAR
RENEWAL OF ARCHITECTURAL ENVIRONMENT**

Анотація. Публікація актуалізує питання підвищення ролі дизайну у повоєнному відновленні архітектурного середовища. Значну роль в цьому процесі відіграють архітектори і дизайнери. Якщо архітектор створює майбутній житловий простір із будівель та споруд і вписує його в оточення – в природу або в житловий квартал, то дизайнер виконує комфортну візуалізацію середовища. Це включає планування, проектування і організацію простору шляхом розробки функціональних і естетично привабливих об'єктів: будівель, парків, скверів, площ тощо. Завдяки цьому створюється гармонійне і інноваційне середовище. У роботі наведено основні задачі, які стоять перед дизайнерами при реконструкції та відновленні зруйнованої забудови міст та селищ.

Ключові слова: архітектурне середовище, повоєнне відновлення, роль дизайну, основні задачі.

Summary. The publication actualizes the issue of increasing the role of design in the post-war restoration of the architectural environment. Architects and designers play a significant role in this process. If the architect creates the future residential space from buildings and structures and enters it into the environment – in nature or in a residential quarter, then the designer performs comfortable visualization of the environment. It is planning, design and organization of space through the development of functional and aesthetically attractive objects: buildings, parks, squares. This creates a harmonious and innovative environment. The work provides the main tasks facing the designers in the reconstruction and restoration of the convenient construction of cities and towns.

Key words: architectural environment, post-war recovery, role of design, main tasks.

Дизайн архітектурного середовища це складний багаторівневий процес комплексної організації навколишнього простору. Він включає розробку ландшафтних зон і ансамблів малих архітектурних форм і міського устаткування, функціонально-естетичних рішень приміщень, їх предметного наповнення (меблі, конструкції для виставкових залів, елементи освітлення, декоративне оформлення тощо). Кінцевою метою дизайнерської діяльності є створення досконалого архітектурного середовища, яке було б максимально адаптоване до потреб окремої людини або групи людей. Таким чином першорядною задачею дизайну у повоєнному відновленні архітектурного середовища є створення процесу комплексної організації навколишнього простору. Значну частину задач з цього напрямку вирішують фахівці з ландшафтного дизайну.

Ландшафтний дизайн — це поєднання природних (рослини, водойми) та штучних (стіни, паркани, покриття, освітлення) елементів в одному просторі. Ці простори — сади, парки, зелені зони, прибудинкові ділянки — завжди функціональні, тобто закривають певну потребу, це мистецтво, спрямоване на створення балансу між людиною і природою, в основі якого розташувалися ази архітектури та проектування, ботаніки та рослинництва, а також історії та філософії. Важливою складовою ландшафтного дизайну є малі архітектурні форми. Вони представляють собою невеликі споруди, які, крім функціонального призначення, відіграють важливу роль в естетичному оформленні навколишнього простору, поряд з будь-яким об’єктом. До малих архітектурних форм відносять: альтанки, фонтани, перголи, трельяжі, огорожі, містки, вазони, скульптури, садові меблі, елементи дитячих майданчиків і т.п.. Вони можуть бути виконані з каменю, дерева, металу, пластику, бетону, цегли. До малих архітектурних форм належить також велика кількість елементів благоустрою та обладнання вулиць, доріг, площ, бульварів, дворів — тобто всієї тієї проміжної зони, яка знаходиться між об’єктами «об’ємної» архітектури. До номенклатури таких елементів благоустрою та обладнання входять об’єкти, починаючи від фонтанчиків, лавок, зупинок для пасажирів транспорту, телефонів тощо і закінчуючи павільйонами. Ще одна із задач яка може стати перед дизайнером, це участь у створенні шумозахисних смуг озеленення. Захисні насадження в містах можуть використовуватись як самостійні засоби шумозахисту і разом з іншими інженерними шумозахисними спорудами. Спеціальні смуги зелених насаджень мають комплексний характер захисної дії — захист від шуму, вихлопних газів автотранспорту, абсорбція пилу та інших шкідливостей, що забруднюють повітря, а також покращання мікрокліматичних показників міського середовища. Це складне завдання вирішується, як правило, кількома фахівцями різних спеціалізацій. Для шумозахисних смуг необхідно

обирати крупномірні димогазостійкі породи, які швидко ростуть і мають щільногіллясту, густу і низько опущену крону. Структура смуг повинна бути щільною, обов'язкові чагарники в підліску, який закриває підкronовий простір, у найближчій по відношенню до джерела шуму частині смуги–живопліт [1, п. 11.30]. Крім шумозахисних смуг озеленення може виникнути задача розробки і спорудження шумозахисних екранів, як найбільш ефективних будівельно-акустичних засобів зниження шуму.. За конструктивним рішенням шумозахисні екрани можуть бути у вигляді вертикальної штучної стінки або стінок іншої форми у поперечному перерізі (стінка з нахиленим козирком, стінка із спеціальними конструктивними елементами на її верхівці, що сприяють підвищенню акустичної ефективності екрана, криволінійна стінка з нахилом у бік джерела шуму тощо) з різними поздовжніми формами (прямолінійна, ламана, криволінійна, комбінована, пластична, ступінчаста тощо), а також у вигляді галереї чи тунелю [1, п.11.11-11.39].

Одною з важливих задач дизайну у повоєнному відновленні архітектурного середовища є впровадження фасадних систем, до яких відносять озеленення будівель, сонцезахисні пристрої, сонячні батареї та декоративні фасадні системи.

Як показує світовий досвід, озеленення фасадів і дахів будинків не тільки впливає на покращення естетичних властивостей забудови, але й поліпшує мікроклімат житлових територій. В Україні зелені технології ще не отримали належного розповсюдження, проте їх застосування є об'єктивною необхідністю, особливо у великих містах і промислових регіонах. Погіршення екологічного середовища міст, умов проживання, стану здоров'я місцевого населення, збільшення обсягів споживання енергетичних ресурсів тощо, обумовлює необхідність усунення цих наслідків урбанізації за допомогою вертикального озеленення житлових будівель та об'єктів громадського призначення.

Поряд із озелененням стін широкого застосування в світовій практиці набуло озеленення дахів, які справедливо вважають «п'ятим фасадом». Це особливо важливо для забудови різноповерховими будівлями. Як показує світовий досвід, сад на даху – це природний регулятор мікроклімату: взимку захищає від холоду, а влітку від спеки. Так, наприклад, у Німеччині озеленення даху є одною з обов'язкових умов при проектуванні нових будинків. Практично на всіх будинках в містах на дахах є зелені газони або невеликі сади. У Швейцарії також вже більше 25% міських дахів будинків відведені під сади і зелені газони. У зв'язку з цим за рахунок озеленення на третину знижуються витрати на кондиціонування і опалення. Озеленення захищає покрівлю від руйнування під впливом ультрафіолетових променів і механічних пошкоджень. Термін експлуатації покриття в цьому випадку збільшується в 2 рази. Додатковий рослинний шар утримує приблизно 20% шкідливих речовин і пилу. Крім того, рослини виробляють додатково кисень, що значно поліпшує екологію навколишнього середовища.

Використання сонцезахисних пристроїв при відновленні архітектурного середовища дає можливість вирішувати питання підвищення енергоефективності будівель і споруд та покращити їх зовнішній вигляд, надаючи їм неповторний індивідуальний характер. Просторові форми сучасних сонцезахисних пристроїв дають змогу розглядати їх як елементи дизайну міського середовища. Ефективність сонцезахисних пристроїв всіх типів залежить від грамотного проектування, що враховує кліматичну зону будівництва, географічні характеристики, хід сонця по небосхилу в різні періоди року, орієнтацію фасаду будівлі та інші параметри. В наш час існує величезна різноманітність сонцезахисних пристроїв, що розрізняються за місцем встановлення (зовнішні, міжскляні, внутрішні), по орієнтації ламелей (вертикальні, горизонтальні, похилі), за способами управління (нерегульовані, з ручним або механічним

управлінням, автоматичним спостереженням за рухом сонця), за матеріалами виготовлення (алюміній, дерево, пластик, скло, полімерні плівки) і з іншими функціональними показниками. Особливий інтерес представляють адаптивні сонцезахисні пристрої, які керуються не споживачем, а автоматичною системою: поворотні системи, підйомні і розсувні козирки, жалюзі, маркізи, штори і ін. Вони є складовою динамічної (кінетичної) архітектури – сучасного напрямку в архітектурному формоутворенні, в якому будівлі і споруди проектуються таким чином, що їх архітектурно-конструктивні елементи можуть переміщатися відносно одна до одної, подібно рослинам, реагуючи на зміни інтенсивності сонячної радіації.

Декоративні фасадні системи теж займають значне місце в сучасній практиці архітектури і дизайну. До їх складу входять як опоряджувальні матеріали, так і елементи конструкцій, сітчасті структури, перфоровані листи тощо.

Ще одна фасадна система, яка виникла відносно недавно – це сонячні батареї. Поступово сонячні батареї, які виконували тільки функції джерела енергії, для чого встановлювалися на спеціальних каркасах найчастіше на дахах будівель, стали перетворюватися в елементи зовнішнього опорядження. Пошук нових форм використання сонячної енергії йде у всьому світі. В наш час у світовій практиці виготовляють світлопрозорі сонячні батареї які застосовують для влаштування скляних фасадів, вікон, огорож, балконів тощо [2, с. 41-47].

Одною з найважливіших задач дизайну є формування здорового житлового середовища. Як відомо, екологічний підхід по створенню здорового середовища життєдіяльності забезпечує чистоту повітря, води та землі, що необхідно для підтримки фізичного здоров'я людини. Проте, як показали численні дослідження, стан здоров'я мешканців міст залежить також від дизайну середовища – будинків, вулиць, місць відпочинку тощо.

Цей підхід отримав назву салютогенний дизайн, який створює особливе середовище, що знижує тривожність і генерує відчуття добробуту, гармонії, щастя, що сприяє збереженню здоров'я людини і надихало її до активного і здорового життя. До складу житлового середовища входять комфортні житлові приміщення, будинок та прилегла територія, а також міське природне середовище, транспортна система житлового району, районна інфраструктура та інше. За даними Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я (ВООЗ) на здоров'я людини впливають чотири групи факторів у співвідношенні: медичне забезпечення – 8-10%; генетичні фактори – 18-20%; стан довкілля – 20%; умови та спосіб життя – 50-55%. Як бачимо, домінуюче значення має спосіб життя, тому ВООЗ констатувала, що боротьба за здоров'я має вестися там, де людина проводить більшу частину часу: вдома, на роботі, у школах, держустановах та інших місцях її постійного перебування. Відповідно до цього підходу основна стратегія у збереженні здоров'я нації – не лікування, а профілактика захворювань за рахунок створення сприятливого середовища для здорового способу життя. Продумана організація простору мотивує людей на піші прогулянки, їзду на велосипеді, спортивні ігри та інше. Високий рівень озеленення також стимулює фізичну активність, тим самим забезпечуючи додаткову профілактику захворювань і зміцнення здоров'я [3, с. 3-6].

Література

1. ДБН В.1.1-31:2013 Захист територій, будинків і споруд від шуму. Набрання чинності з 01.06.2014. Київ: Мінрегіон України, 2014. 75 с.
2. Самойлович В.В. Сонячні батареї як складова зовнішнього опорядження будівель. *Містобудування та територіальне планування: Науково-технічний збірник*. К.: КНУБА, 2017. Вип. 64. 582 с.

3. Самойлович В.В., Юнаков С.Ф. Принципи формування здорового житлового середовища як складової салютогенного дизайну. К.: Київський національний університет технологій та дизайну: Збірник ART AND DESIGN. 2021. № 4 (16). 10 с.